

УДК 7.067.4

Цитування:

Гиса О. А. Діяльність бюро до справ людей з інвалідністю у музично-естетичному вихованні студентів з обмеженими можливостями (на прикладі вищих закладів освіти м. Познань). *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв : наук. журнал.* 2020. № 4. С. 123-127.

Hysa O. (2020). Activities of the Office for People with Disabilities in the educational and aesthetic education of students with disabilities (on the example of higher educational institutions in Poznan). *National Academy of Culture and Arts Management Herald: Science journal*, 4, 123-127 [in Ukrainian].

Гиса Оксана Андріївна,
кандидат мистецтвознавства,
доцент кафедри музикознавства та
методики музичного мистецтва
Тернопільського національного педагогічного
університету імені Володимира Гнатюка,
стипендіат Інституту музикології
Університету ім. А. Міцкевича в Познані
(програма PJP/POL/2020/1/00034 NAWA.
Polonista)
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2236-7498>
oksana.hysa@gmail.com

**ДІЯЛЬНІСТЬ БЮРО ДО СПРАВ ЛЮДЕЙ З ІНВАЛІДНІСТЮ
У МУЗИЧНО-ЕСТЕТИЧНОМУ ВИХОВАННІ СТУДЕНТІВ З ОБМЕЖЕНИМИ
МОЖЛИВОСТЯМИ (НА ПРИКЛАДІ ВИЩИХ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ М. ПОЗНАНЬ)**

Мета роботи – дослідити, як відбувається естетичне виховання студентів з інвалідністю у вищих закладах освіти м. Познань. **Методологія дослідження** полягає в застосуванні компаративного, ресурсного та гуманістичного методів. Ідеї та концепції естетичного виховання як важливого засобу формування особистості та інтеграцію людей з особливими потребами в соціум. **Наукова новизна** роботи полягає в особливості використання мистецтва на прикладі двох університетів у Познані, участь студентів з обмеженими можливостями в культурних проектах, організованих через спеціальні центри – бюро до справ людей з інвалідністю. **Висновки.** Розкривається естетичне виховання студентів з інвалідністю як цілеспрямований і планомірний процес з метою формування естетичних понять, смаків та ідеалів, ставлення до професії, природи, мистецтва, суспільства, побуту, спілкування, взаємовідносин.

Ключові слова: студент з інвалідністю, творча діяльність, естетичне виховання, бюро для людей з інвалідністю.

Hysa Oksana, the candidate of Arts, doce t of the Department of Musicology and methodology of musical art of the Ternopil National Pedagogical Volodymyr Hnatyuk University, scholarship and fellowship Programme for students and scientists. Institute of Musicology Adam Mickiewicz University in Poznań. (PJP/POL/2020/1/00034 NAWA POLONISTA)

Activities of the Office for People with Disabilities in the educational and aesthetic education of students with disabilities (on the example of higher educational institutions in Poznan)

The purpose of the work is to investigate the embodiment of aesthetic education of students with disabilities in higher educational institutions in Poznan. **The research methodology** is based on the comparative, resource and humanistic methods. Ideas and concepts of aesthetic education were considered as an important means of personality formation and integration of people with special needs into society. **The scientific novelty** of the work lies in the study of peculiarities of the use of art on the example of two universities in Poznan, the participation of students with disabilities in cultural projects organized by special centers – Office for people with disabilities. **Conclusions.** The aesthetic education of students with disabilities is revealed as a purposeful and planned process with the aim of forming aesthetic concepts, tastes and ideals, attitudes towards profession, nature, art, society, everyday life, communication, relationships etc.

Key words: student with disabilities, creative activity, aesthetic education, Office for people with disabilities.

Актуальність теми дослідження. Одним із завдань сучасної системи освіти в Польщі є задоволення права учнів і студентів з особливими фізичними потребами на рівний

доступ до якісної освіти незалежно від стану їхнього здоров'я чи місця проживання. Актуальна мета польських університетів полягає у формуванні нової філософії підходу

до здобувачів освіти з різними порушеннями психофізичного розвитку, а також впровадження інноваційних моделей навчання таких осіб.

Право на освіту є одним з основних прав людини, реалізація якого дає змогу особистісному розвитку і дозволяє досягти незалежності, повної участі в усіх сферах життя. Польща визнала право людей з обмеженими можливостями на освіту і взяла на себе зобов'язання запровадити інклюзивну освітню систему, яка би забезпечувала інтеграцію на всіх рівнях освіти. Держава також гарантувала, що ці люди отримають доступ до загальної вищої освіти без дискримінації та нарівні з іншими особами [3].

Наявність студентів з інвалідністю в закладі освіти викликає деякі проблеми. Важливим, якщо не вирішальним завданням навчання студентів з обмеженими можливостями на академічному рівні має бути розвиток професійного консультування, спрямованого для учнів та студентів з обмеженими можливостями, та підтримка їх на ринку праці. Внаслідок занедбаності в цій галузі успішне закінчення навчання не перетворюється на пошук роботи. Інвестиції, вкладені в реабілітацію та освіту інвалідів, не окупаються у вигляді досягнення їх незалежності життя і соціальної інтеграції, що дає зайнятість. Практика показує, що освічені інваліди дуже сприйнятливі до соціальної маргіналізації, їм потрібна підтримка в рамках певних програм, що реалізуються на місцевому та національному рівнях [4].

Спільний контакт з культурою – це те, що єднає людей. Усі її елементи повинні бути частиною спільного досвіду, і кожен повинен мати рівний доступ до культури, незалежно від того, чи є він глухим, сліпим або має інший вид інвалідності. Тому бар'єри повинні бути усунені. Тому важливим елементом навчальної діяльності в університеті є бюро для людей з інвалідністю, яке обслуговує не тільки інвалідів, а й опосередковано діє на них, навчаючи академічну спільноту, як поводитися з студентами-інвалідами. Кожен вихователь повинен спочатку «бути більше», ніж «мати більше» (як вчив папа Іван Павло II), щоб він міг лише достовірно намагатися зміцнювати інших духовно, морально (свідчити про те, що є людиною, а також бути зразком) [6].

Естетичні почуття займають особливе місце в житті людини. Їх зумовлюють твори мистецтва. Залежно від рівня загальної та художньої культури люди по-різному реагують на красу. Естетичні почуття тісно

пов'язані з моральними, збагачують особистість, наповнюють її високими прагненнями, утримують від негативних дій. Національне і всесвітнє мистецтво має величезний емоційно-творчий потенціал: фольклор, музика, література, образотворче мистецтво, театр, музеї, фотографія, декоративно-прикладне мистецтво, природа. Музика, зокрема, позитивно впливає на сприятливий емоційний та психічний стан, розвиток уваги, сприйняття, пам'яті, мислення, тобто тих психічних процесів, які забезпечують пізнавальну діяльність [1].

Аналіз досліджень і публікацій. Привертають увагу праці вітчизняних та зарубіжних вчених, які досліджують, можливості доступу людей з інвалідністю до освіти, зокрема вищої (О.Безпалько, В.Ільїн, Є.Мартинів, О.Молчан, Г. Беккер, Дж. Девіс, Ф. Кросбі, К. Тейлор та ін.). Проблемами естетичного виховання людей з інвалідністю займаються польські науковці М. Ходковська, А. Краузе, Й. Крук-Ласоцька, С. Садовська, А. Вєцеховський, Ф. Войцеховський, Х. Журав та ін.

Мета статті – дослідити, як відбувається естетичне виховання студентів з інвалідністю у вищих закладах освіти м. Познань.

Виклад основного матеріалу. Дослідження проводилося в Познанському економічному університеті (Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu) та Університеті ім. Адама Міцкевича в Познані (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu) на основі аналізу документів та інтерв'ю. Було проведено інтерв'ю з начальницею бюро до справ студентів з інвалідністю в першому університеті Катажиною Ліс (Інтерв'ю 1) та з молодшим спеціалістом з питань студентів з інвалідністю в другому університеті Кшиштофом Осубом (Інтерв'ю 2).

В обох досліджених університетах створені та успішно функціонують організаційні підрозділи – бюро для роботи з людьми з інвалідністю. Сферами діяльності таких бюро у згаданих університетах є наука, культура, освіта та виховання (Інтерв'ю 1).

Познанський економічний університет (ПЕУ) – один з найстаріших і найбільш престижних польських університетів економічного профілю. Як державний діє з 1926 р. Є інноваційним закладом вищої освіти, який високо оцінюється представниками наукового світу та бізнесу. Загальна кількість студентів з інвалідністю в ньому у 2018/2019 навчальному році становила 116 осіб або 1 % загальної кількості студентів.

Бюро для роботи людей з інвалідністю в ПЕУ створено на основі положення № 71/2014, затвердженого ректором. Керівником бюро є доктор Катажина Ліс [7]. Сфера його роботи – надання умов студентам з інвалідністю для участі у навчальному процесі, а також проведення наукової діяльності в університеті [5]. Студенти-інваліди мають можливість скористатися підтримкою, адаптуючи матеріали для навчання до потреб людей з інвалідністю; підтримкою у формі помічника інваліду; підтримкою у вигляді додаткових дидактичних занять, включаючи заняття з іноземної мови, з урахуванням конкретних потреб, що виникають внаслідок інвалідності; підготовкою до участі в таборах, змаганнях, олімпіадах та параолімпіадах; організацією тренінгів і конференцій [2].

Щороку в університеті відбуваються зустрічі з тренерами для студентів з інвалідністю. Його організовують професійні тренери і викладачі, які мають багаторічний досвід роботи з молоддю. Пропагується здоровий спосіб життя, підвищення психофізичної та соціальної активності людей з інвалідністю.

Проводяться заняття з курсу мови жестів, на яких учасники навчаються та опановують практичні навички цієї мови, дізнаються про потреби глухого оточення. Під час лекцій і практичних занять реалізуються різноманітні форми і методи навчання. Незрячі студенти під час лекцій в ПЕУ дивляться художні фільми, слухають поезію і музику. 3 грудня 2019 р., з нагоди Міжнародного дня людей з інвалідністю, було організовано виставку робіт студентів з інвалідністю на тему «Подорожі моєї мрії».

У ПЕУ діють курси танцю, інтеграційні виставки для здорових дітей, в процесі яких вони відображають за допомогою малюнка уявлення про дітей-інвалідів (Інтерв'ю 1). Також було організовано виставку різьбярів «У дереві приховано – з пристрастю виявлено», де люди з вадами зору могли доторкнутися та «побачити» красу, приховану в дереві, відбулася творча зустріч з автором Анджеєм Страбелем. Щороку співробітники і студенти університету мовою жестів виконують пісні та колядки.

Отже, студенти з інвалідністю в ПЕУ не лише знайомляться з мистецтвом, а й можуть брати активну участь в його створенні.

Університет ім. Адама Міцкевича в Познані (УАМ) – один з кращих університетів Польщі. Він продовжує добрі традиції освіти, які беруть свій початок від академії

Любранського та єзуїтської колегії в місті. Сьогодні університет займає провідні місця в багатьох освітніх рейтингах в країні, входить до авангарду найкращих університетів з високим європейським рівнем освіти і наукових досліджень, і все це завдяки різнобічному розвитку університету, його науковій, науково-освітній діяльності та інвестиціям. УАМ одним з перших у Польщі реалізує стратегію Відкритого університету для всіх, включаючи студентів з інвалідністю. Загальна кількість таких студентів в університеті у 2018/2019 навчальному році становила 743 особи або 2 % загальної кількості студентів. Тут навчається найбільша кількість студентів з інвалідністю у Польщі (Інтерв'ю 2).

В УАМ студенти з інвалідністю можуть скористатися різними формами підтримки, які допомагають у навчанні. Ця підтримка ніколи не знизить рівень академічних вимог. У бюро до справ студентів з інвалідністю працюють 9 фахівців. Очолює його магістр Анна Руц. Кшиштоф Осубка, молодший спеціаліст для людей з обмеженими можливостями, координує транспорт та організовує навчання для працівників. Помічник Домініка Хофта займається замовленням матеріалів, включаючи підручники мовою Брайля (W2). Бюро пропонує низку послуг, зокрема, спеціальну стипендію для студентів-інвалідів. Студент, який подає заявку на отримання стипендії для інвалідів, формує заявку в USOSweb, після чого подає її разом з копією свідоцтва про втрату працездатності або довідки про непрацездатність у відповідному відділенні обслуговування студентів факультету.

Рациональний процес адаптації навчального процесу доступний для всіх студентів з інвалідністю, які отримали відповідну згоду деканату свого факультету. Студенти можуть подавати заявки про спеціальні потреби для участі в заняттях та організації іспитів та заліків. Підтримка, яку студент може отримати в рамках раціонального процесу адаптації, не знизить рівень академічних вимог.

Студенти з інвалідністю в УАМ мають можливість скористатися підтримкою асистента. Студент, зацікавлений у такій допомозі, вказує особу, котра буде виконувати цю роль. Найкраще, якщо така людина є одногрупником або навчається на тому ж факультеті, однак це не є остаточною вимогою. Помічником також може бути особа, яка не є студентом (наприклад, член сім'ї).

Асистент укладає мандатний контракт з університетом через управління підтримки людей з інвалідністю. Асистенту, що надає допомогу, виплачується щомісячна заробітна плата.

Студенти з вадами зору можуть скористатись підтримкою бібліотеки усних книг (*Collegium Novum*), яка займається адаптацією навчальних матеріалів до потреб людей з вадами зору та сліпих (включаючи відбитки шрифтом Брайля та адаптацію до різних аудіоформатів).

Місця в студентському житті адаптуються до потреб студентів з обмеженими можливостями. УАМ має 30 адаптованих кімнат у 8 студентських гуртожитках. Усі кімнати відповідають вимогам адаптації до потреб людей з інвалідністю. Навпроти кожного гуртожитку з адаптованими кімнатами є місця для паркування людей з обмеженими можливостями.

Також в УАМ діє студентська асоціація «*Ad Astra*», яка працює для студентів з обмеженими можливостями, влаштовуючи численні акції, заходи та різні форми допомоги для них. На початку кожного навчального року асоціація організовує зустрічі з адаптації для студентів-першокурсників для впровадження їх у життя університету та надання вичерпної інформації про підтримку студентів з інвалідністю, яку пропонує в університеті.

У навчальному процесі для студентів з інвалідністю працює психологічний консультант. Під час консультацій такі студенти можуть краще взнати свої переваги і схильності для ефективного навчання, розробити відповідні методи, пристосовані до їхніх потреб, щоб засвоїти навчальний матеріал. Вони можуть дізнатися про обрані методи навчання та спробувати їх на практиці. Консультації також використовуються для побудови мотивації до навчання, управління часом, вироблення вміння впоратися зі стресом у ситуації іспитів та колоквіумів та в разі розшарування відставань у навчанні, в інших життєвих ситуаціях в УАМ і поза його ним.

Однією з важливих подій був проект «Такі самі чи все таки інші?». Це серія зустрічей стосовно сприйняття людей з інвалідністю в академічному та соціальному середовищі. Кожна із зустрічей присвячена певному виду інвалідності. Основна мета проекту – показати, що людина з інвалідністю є такою ж, як і людина без особливих потреб, що вона має свої сильні та слабкі сторони, що студенти з інвалідністю можуть творити академічну

спільноту і спонукати інших до залучення, а також показати, що, незважаючи на свою інвалідність, вони можуть бути активними та розвиватися.

В УАМ є два музично-хорові колективи: камерний хор та академічний хор, в яких можуть брати участь студенти з інвалідністю. Концерти та вистави, що відбуваються в університеті, адаптовані до потреб людей з особливими потребами.

УАМ одним з перших університетів в Польщі створив і розгорнув роботу бюро для студентів з інвалідністю в таких великих масштабах. Ці заходи дуже потрібні всій академічній спільноті.

Наукова новизна роботи полягає в особливості використання мистецтва на прикладі двох університетів у Познані, участь студентів з обмеженими можливостями в культурних проектах, організованих через спеціальні центри – бюро до справ людей з інвалідністю.

Висновки. На підставі дослідження можна зробити висновок, що культурна освіта серед студентів-інвалідів може грати різні ролі. Передусім наповнення життя людей з обмеженими можливостями позитивним змістом, а також надання особистої вигоди людям з інвалідністю соціальним визнанням та особистісним розвитком відіграє роль інклюзивної освіти.

Контакт з культурою – це те, що єднає людей. Усі її елементи мають бути частиною спільного досвіду і кожен повинен мати рівний доступ до культури, незалежно від того, чи має він особливі потреби. Тому бар'єри необхідно усунути. І такі заклади вищої освіти, як ПЕУ та УАМ, створили організаційні підрозділи, що повинні служити усім людям з інвалідністю і кандидатам на навчання в цих університетах. У них впроваджена модель інклюзивної освіти, в якій концерти і виступи, що проходять в університетах, адаптуються до потреб людей з обмеженими можливостями. Крім того, студенти з інвалідністю в УАМ беруть активну участь в діяльності академічного хору. В ПЕУ є курси танцю, відео з уроків кулінарії для здорових студентів та студентів з обмеженими можливостями, інтеграційні виставки для здорових дітей. У рамках заходу звичайні студентів створюють проект сприйняття колег-інвалідів за допомогою малювання. Мовою жестів щорічно виконують пісні та колядки працівники і студенти університету.

Таким чином, забезпечення навчально-матеріальних, організаційних, морально-

психологічних, естетичних і гігієнічних умов зумовлює ефективність процесу естетичного виховання студентів.

Однак підхід до естетичного виховання студентів з інвалідністю відрізняється в університетах. В УАМ такі студенти активніше беруть участь у різних формах культурної діяльності, якими керують звичайні студенти. В ПЕУ натомість проводиться більша кількість заходів винятково для студентів з інвалідністю.

В умовах університету формування особистості майбутнього фахівця з гармонійно поєднаними професійними, морально-етичними, естетичними, психологічними якостями забезпечується цілеспрямованою виховною роботою. Естетичне виховання розглядається як один з важливих напрямів у процесі реалізації завдань вищої школи в Польщі.

Література

1. Мовчан В.С. Естетика: навч. посіб. К.: Знання, 2011. 527 с.
2. Centrum Informatyczne U
<https://ci.amu.edu.pl/> (z dn. 11.12.2019).
3. Dostępność edukacji akademickiej dla osób z niepełnosprawnościami. Analiza i zalecenia (Zasada równego traktowania prawo i praktyka) URL https://www.rpo.gov.pl/sites/default/files/BIULETYN_RZECZNIKA_PRAW_OBYWATELSKICH_2015_nr_5.pdf (z dn. 10.01.2019).
4. Giermanowska, E. Raław, M. (współaut.) (2014). Niepełnosprawni absolwenci szkół wyższych – nowy potencjał zawodowy czy narastający problem społeczny, „Folia Sociologica”, nr 50, s. 7-27.
5. Studenci Niepełnosprawni na UEP /Dane statystyczne [<https://ue.poznan.pl/pl/studenci,c172/studenci-niepelnosprawni,c1072/biuro-ds-osob-niepelnosprawnych,c6504/studenci-niepelnosprawni-na-uep-dane-statystyczne,a73716.html>] (11.12.2019).

pl/pl/studenci,c172/studenci-niepelnosprawni,c1072/biuro-ds-osob-niepelnosprawnych,c6504/studenci-niepelnosprawni-na-uep-dane-statystyczne,a73716.html (z dn. 11.12.2019).

6. Wojnar, I. (1964). Estetyka i wychowanie, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, s. 440.

7. Zarządzeniem nr 66/2016 <https://ue.poznan.pl/pl/studenci,c172/studenci-niepelnosprawni,c1072/zespol-do-spraw-osob-niepelnosprawnych,c6504/>.

References

1. Movchan, V. S., 2011. Estetyka [Esthetics]. Kyiv: Knowledge [in Ukrainian].
2. Information point U [in Polish].
3. Access to academic education for people with disabilities. Analysis and recommendations (Principle of equal treatment, law and practice) [in Polish].
4. Giermanowska, E. Raław, M. (współaut.) 2014, Disabled graduates – a new potential on the labor market or a new social problem, „Folia Sociologica”, No. 50, pp. 7-27 [in Polish].
5. Students with Disabilities at UEP / Statistical data <https://ue.poznan.pl/pl/studenci,c172/studenci-niepelnosprawni,c1072/biuro-ds-osob-niepelnosprawnych,c6504/studenci-niepelnosprawni-na-uep-dane-statystyczne,a73716.html> (11.12.2019) [in Polish].
6. Aesthetics and education, National Scientific Publishing House PWN, p.440 [in Polish].
7. Regulation No. 66/2016 <https://ue.poznan.pl/pl/studenci,c172/studenci-niepelnosprawni,c1072/zespol-do-spraw-osob-niepelnosprawnych,c6504/>. [in Polish].

*Стаття надійшла до редакції 30.03.2020
Отримано після доопрацювання 09.04.2020
Прийнято до друку 14.04.2020*